

2022-01-14

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: VDN 2022/4

Folkinitiativ – Så fungerar det

Informationsärende

Förslag till beslut

Val- och demokratinämnden noterar informationen i ärendet till protokollet.

Sammanfattning

Utifrån att det pågår en namninsamling avseende ett folkinitiativ för begäran om folkomröstning har en redogörelse för hur ett folkinitiativ fungerar tagits fram. Av redogörelsen framgår bland annat vilka krav kommunallagen ställer på utformningen av namninsamlingen och kommunfullmäktiges hantering.

Ärendet

Bakgrund

De 15 december 2021 fick Nacka kommun information från två initiativtagare om att det önskade registrera ett folkinitiativ. Namninsamlingen avser ett folkinitiativ för begäran om folkomröstning. Syftet med folkinitiativet är en folkomröstning om exploateringen av Sydvästra Plania med motivering att Nacka kommun skapar Sickla Idrottspark på ytan mellan Sickla skola och Jensen skola (sydvästra Plania) i stället för att sälja marken.

Utifrån den pågående namninsamlingen lämnas nedan redogörelse för hur ett folkinitiativ fungerar och ska hanteras.

Kommunallagen anger ramarna

Krav på folkinitiativet

Folkinitiativ regleras i 8 kap 2 § kommunallagen. Dessa förutsättningar kompletteras av bestämmelser i lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar om själva genomförandet av folkomröstningen.

Det krävs att minst tio procent av de röstberättigade kommunmedlemmarna stödjer folkinitiativet. Initiativet ska vara skriftligt och ange den aktuella frågan. Enligt nuvarande lagstiftning kan namnunderskrifter endast samlas in på papper och inte digitalt, till exempel via internet. För varje initiativtagare ska det framgå initiativtagarnas

namnteckningar, namnförtydliganden, datering av namnteckningen, personnummer och uppgift om deras adresser.

Det finns ingen särskild reglering som avser kontrollen av initiativtagarnas underskrifter. Det är alltså upp till respektive kommun att bestämma hur denna kontroll ska gå till. Antalet som står bakom initiativet ska kontrolleras. Men när det gäller kontroll av behörigheten att stå bakom initiativet räcker det normalt med ett antal stickprov.

När sammanräkning sker av antalet initiativtagare ska endast de räknas med som har skrivit under initiativet under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet. Lagen utgår från att inlämnandet sker vid ett tillfälle och har ett folkiniciativ lämnats in kan kommunfullmäktige när som helst behandla frågan huruvida folkomröstning ska hållas.

Kommunfullmäktiges hantering av folkiniciativet

Av kommunallagen följer att kommunfullmäktige är skyldig att behandla ett folkiniciativ om den fråga som initiativet avser är sådan att fullmäktige kan besluta om den. Det betyder att frågorna måste ligga inom den kommunala kompetensen.

Om initiativet gäller en fråga som kommunfullmäktige får besluta om, så ska folkomröstningen hållas om inte två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar mot förslaget. Om folkiniciativet däremot brister i de formella förutsättningarna (se ovan avsnitt om Krav på folkiniciativet) ska kommunfullmäktige avslå folkiniciativet.

Om en folkomröstning ska hållas

Efter det att kommunfullmäktige beslutat att en folkomröstning ska hållas bestämmer kommunfullmäktige vad som ska stå på valsedlarna, det vill säga:

- hur alternativen ska vara formulerade,
- vilket datum folkomröstningen ska hållas
- vilka lokaler som ska användas
- om det skall tillämpas förtidsröstning.

Dessa frågor har folkiniciativet inget inflytande över, men självklart kan vissa initiativtagare lämna synpunkter till kommunfullmäktige om hur man ser på saken.

En folkomröstning ska hållas inom skälig tid. Det finns praktiska och ekonomiska fördelar med att hålla en folkomröstning i samband med allmänna val och framför allt gynnas valdeltagandet av detta. Om en fråga väcks tidigt under en mandatperiod kan det vara orimligt att avvakta nästa allmänna val för att genomföra folkomröstningen. Det är kommunfullmäktige som avgör tidpunkten för folkomröstningen med hänsyn till hur omständigheterna ser ut¹.

¹ [Förstärkt folkiniciativ, folkomröstning | SKR](#)

Genomförande av folkomröstning

Kommunala folkomröstningar kan hållas både i samband med allmänna val eller mellan ordinarie valtillfällen. En kommunal folkomröstning administreras av den kommun som beslutat om omröstningen. I lagen om kommunala folkomröstningar står det:

- vilka som har rösträtt,
- vem som ska besluta om folkomröstningen, och
- hur den ska gå till.

Efter folkomröstning

Folkomröstningarna är enbart rådgivande. Efter omröstningen är det alltid kommunfullmäktige som genom ett vanligt majoritetsbeslut bestämmer om åtgärder och prioriteringar i ärendet.

Enhetens utredning och bedömning

Det kan konstateras att 10 % av de röstberättigade i Nacka kommun motsvarar 8300 personer. (prognos antal röstberättigade aug 2022: ca 83 000). Det innebär att 8 300 unika och giltiga namn måste inkommit inom en sexmånadersperiod. Det kan noteras att det finns en etablerad kontakt med initiativtagarna i den aktuella namninsamlingen vilket gör att kommunen löpande får information om hur namninsamlingen fortgår och kan hålla val- och demokratinämnden informerade.

Ekonomiska konsekvenser

Initiativtagarna ansvarar för arbetet med att formulera ett folkinitiativ och att samla tillräckligt med stöd för att det ska kunna leda till en folkomröstning.

Folkinitiativ och folkomröstningar innebär en ökad administrativ belastning och därmed kostnader för att genomföra valen. Kostnaderna för att bereda det ärende som väcks genom initiativet kan variera men generellt är det själva folkomröstningen som kostar. Här är det stor skillnad mot om folkomröstningen genomförs i anslutning till ett allmänt val. En kartläggning av det reformerade folkinitiativet som gjordes 2013 på uppdrag av dåvarande Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, visar att kommunerna själva beräknade kostnaden till i genomsnitt 34 kronor per medborgare och folkomröstning.

Konsekvenser för barn

Informationsärendet bedöms inte ha några konsekvenser för barn. Beroende på sakfrågan i en eventuell folkomröstning kan däremot konsekvenser för barn bli aktuella.

Mats Bohman
Trafik- och fastighetsdirektör
Stadsledningskontoret

Anders Fredriksson
Enhetschef
Nämndadministrativa enheten

Anneli Sagnérius
Kommunjurist
Juridik- och kanslistaben